

הכתוב ידבר עמים תחתינו ילאומים תחת רגלינו באופן שנוכל לישבת בארצם כרצוננו, ואח"כ יבחר לנו את נהלתנו, וכזה יוכר שהיא בבחירה ולא בהכרח (דרשות ח"ס כרך ב' ד' ש"ף).

חובות היענות לקול הקורא לעלייה ולהתיישבות

גדולה עד מאד היא התביעה משמיא באופן מיוחד כשבאה התעצלות כללית באיוז מדינה מן המדינות שנמצאים שם נדחיישראל להיענות לקול הקורא לעלייה ולהתאחדות בשעת פקידה גדולה כזאת של תקומת המדינה ועיצובה, שפלאי פלאות נעשה לה בעבר ונעשים לה בהווה על כל צעד ושעל, נלמד זאת, נהאמור במס' יומא ט, ב: ריש לקיש הוי סחי בירדנא אתא רבה בר בר חנא יהב ליה ידא א"ל אלהא סנינא לכו דכתיב אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז, אם עשיתם עצמכם כחומה ועלייתם כולכם בימי עזרא נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו, עכשיו שעלייתם כדלתות נמשלתם כארז טהרקב שולט בו, ועיין ברש"י, שמפרש שעל ידי זה שלא עלו בני בבל בימי עזרא מגעו שכינה מלבוא מלשוב לשרות בבית שני ורק קצת חזון שכינה היה וכלו לא היה, וכן במהרש"א בח"א מסביר, שאילו עלו כולם היה נעשה נס שהיו נשמרים בלא חומה והיתה הגבואה נשארת ביניהם ועכשיו שלא עלו כולם וצריכים חומה להשמר מפני ארבים והמיעוט שעלו עשו עצמם כדלתות והיינו לשמור רק פתחי העיר, נמשלו כארז וכו', שהנבואה נסתלקה מהם.

אנן רואים ולמדים מזה גודל ההרס הרוחני שגרם אי-היענותם של כולם כאחד לעלות כחומה לקול הקורא של "מי בכם מכל עמו ה' אלקיו עמו ויעל", שבא בשעת הפקידה, עד כדי גרימת הסתלקות השכינה והסרת ההשגחה המיוחדת להמשכת הפעלתם של גיסי-שמים מיוחדים על העם המחדש נעוריו לקיום עצמותו בארץ קדשו, שכנראה לא עבדי משמיא נסים כאלה אלא אלא בשוב כולם [כשם שמצינו גם כמה וכמה מצוות התלויות בארץ שקשורות דוקא עם ביאת כולם], היינו בהתאחדות ובהתרככות כנסת ישראל כולה או רובה בארץ הקודש מקום משכן השכינה, והקפידה היתה כל כך גדולה עד כדי שמירת השגחה על כך לבני בבל כעבור דורות עד ימי רבה בר בר חנה, כפי שהושמענו על זה מביטוי של ריש לקיש.

האם אין מאמר קדוש ונשגב זה שבחז"ל נוקב ויורד עד תהומה של גשפ האדם בישראל ודופק על דלתי נשמתו להתעורר ולעורר כל חרשי משכך-גופה ללמוד ממנו מוסר השכל, לפקוח עינים ולשקוד לא לחזור עוד הפעם על השגיאה הגדולה של קשיחות לב ואי-הקשבה לקול האדיר הקורא בחזקה בעת פקידתו זו לכל נדחי ישראל בארצות פזוריו: התאגדו ועלו, וביספה שעה אחת קודם, לציון מכלל יופי, באו ורשו את

הארץ והתאחזו בה, כי ה' דיבר טוב על ישראל להביא עליו הטובה והברכה אשר דיבר ביד עבדיו הנביאים, אלא להשיב לו ברצון ובשמחה-נפשית, הננו ועלינו:

מבחינת הצד ההלכותי, יש להסביר הענין, דשלא בשעת פקידה אין הקיסרוג גדול כל-כך, כיון שיש מקום לבעל דין לטעון, שעוד לא תם זמן עינש הגלות ומושבעים אנו עדיין בשלוש השבועות הנזכרות בכתובות שם, באופן שיש בפעולות לחץ-העלייה משום דחיקת הקץ ומרידה מאיוזה צד שהוא באומות העולם ואין להעלות בחומה, וכדמטעם טעים לנו הריב"ש בתשובותיו בס"י ק"א בתוך המשך דבריו שם, אחר ביאורו, שאין ספק, שהעלייה לארץ ישראל מצווה היא כדאמרו חז"ל, שהדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלה כדאמרו: כל המהלך ד' אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן העולם הבא, שאין סתירה לזה ממה שהיה אומר הנביא לבני הגלות בנו בתים וכו', כי "זה היה מפני הגלות שנגזר עליהם ומי שהגלם לא היה מניחם לשוב עד שעלו ברשות כורש וגם עתה אחת משלוש שבועות שהשיב העב"ה לישראל שלא יעלו בחומה", אבל בבא שעת פקידה ומי שהגלם, או הנמצאים תח"י מניחם לשוב, ואין שום שאלה של עלייה בחומה, הרי נסתלקו כל התירוצים והאמתלאות לסירוב לעלות, ועם הסירוב כעת מכניסים את עצמם ח"ו במצב עגום של "נסתלק הדיוק נסתלק הסניגור והקסיגור מקסגור" ובפרט בשעה שכבר נתקיים בפועל בחלק מן הארץ מצוות "ורשתם" שמוטל לזאת חיוב יתר לקיים גם "ורשתם" הנאמר בסיפא דקרא.

לעצם מצוות העלייה

כפי שכבר הודענו אין מגמתנו במאמרו זה לבידור הלכותי של עצם מצוות העלייה והיישוב בארץ-ישראל באופן כללי, וממילא גם לא לבידור פרטי הדינים המרובים הקשורים בגוונים שונים במצות העלייה, אלא עיקר מגמתנו היתה לברר רק בקשר למצוות העלייה עם קום מדינתנו.

אך למען שלא יחסר המוג נצביע בזה בדרך של מראי מקומות עיקריים כנוגע לעצם מצוות העלייה, נציין בראשונה המיוחד שבדבר, שרבינו הקדוש ברצותו להשמיענו במשנתו בסוף כתובות גחל מצוות העלייה לא"י, שהבעל יוכל לכופו על כך את אשתו ובני ביתו, וכן להיפק, לא פתח את דבריו להשמיענו בראשונה חיוב עצם מצוות העלייה, אלא פתח מיד, בההלכה היוצאת מזה, ואמר "הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין, אחד האנשים ואחד הנשים", בדומה למה שמצינו בדרך זו לענין קריאת שמע, שלא פתח בבידור עצם החיוב, אלא פתח בפועל יוצא "מאימתי

נסיים את מאמרינו בדבריו הנעלים של הגאון המקובל, בעל "חסד לאברהם": "וכאשר יראו אותן האנשים [בני קיבוץ גליות שיבואו ארצה יחד עם מלך המשיח] כאשר אחיהם [שימצאו כבר בא"י] געשו בריות חדשות ופורחים באויר ללכת לדור בג"ע ללמוד תורה מפי הקב"ה, או יקבצו יחד בני קיבוץ גליות ויקחו דאגה בלבבם ויהיה להם דאבון נפש ויתרעמו אז על מלך המשיח ויאמרו הלא אנחנו עם בני ישראל כמוהם ומאין זו להיות הם רוחניות בגוף ובנפש משא"כ אנחנו ולמה גרע? וישיב להם מלך המשיח הלא כבר גודע ומפורסם מדותיו של הקב"ה הוא שהם הכל מדה כנגד מדה, אותן שהיו בחו"ל ואחר יגיעות רבנות השתדלו לבא לארץ ישראל כדי לזכות אל נפש טהורה ולא חשו לגופם ולממונם ובאו בים וביבשה ולא חשו להיות נטבעים בים או להיות נגזל ביבשה ולהיותם שבוים ביד אדונים קשים, ובעבור עיקר רוחם ונשמתם עשו זאת, ע"כ חזרו להיות רוחניים מדה כנגד מדה, אבל אתם שהיה בידכם לבא לארץ ישראל כמוהם ואתם נתרשללתם בעבור חמדת הממון וחששתם לאיבוד גופכם ומאודיכם ומהם עשיתם עיקר ורוחכם ונפשותיכם עשיתם טפל, לכן נשאתם אתם ג"כ גשמיים מרוחקים וכו', אבל אותן שלא חשו לגופם ולממונם כנוכר רק חשו לרוחם ולנפשם בלבד עקשה עמיתם השי"ת כמה טובות לעשותם בריה חדשה כנוכר ולהוליך אותם אל הג"ע התחתון" (חסד לאברהם, מעין שלישי, גהר כב).

אשרי האיש אשר יבחר ויקרב לבוא לחסתופן בחצרות בית ד', היא ארץ קדשנו, יפה שעה אחת קודם, הוא מרום ישכון לזכות לבשם את' תצמו באיירה וזכה והצלולה ולהחיות את נשמתו בטל חרמון שיורד על הררי ציון הנאצל מאוצרות טל-התחית הגנוזים בגיהאליקים, כי שם צוה ד' את הברכה חיים עד העולם, ולא לחנם שמו אבותינו מדור דור נפשם בכפם והשליכו נפשם מנגד כדי לזכות להתהלך לפני ד' בארצות החיים, כי ידוע ידעו כי "חיי נשמות אויר ארץ, דדור אבקת עפרך ונופת צוף נהריר".

קורין את שמע" וכו', וזהו לרוב פירסומו וידעתו של עצם החיוב, וכשם שלענין ק"ש כששאלו בנמ' בריש ברכות על פשר דבר "תנא היכא קאי דקתני מאימתי", באה החשובה "תנא אקרא קאי", כן גם כאן צריכים לימר כמרכ' דתנא אקרא קאי, על מקרא שנא' בפ' מסעי "והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את לרשת אותה".

ומצינו יסוד לדברינו אלה ברמב"ן שם, שכותב, שמה שהפליגו רבותינו במצוות הישיבה בארץ ושאיסור לצאת ממנה וידונו כמורדת באשה שאינה רוצה לעלות עם בעלה לארץ-ישראל וכן האיש, בכאן נצטוינו במצוה זו, כי כתוב זה הוא מצוות עשה ותחתוק מצווה זו במקומות רבים בארץ ורשו את הארץ, וכך מבאר גם הרשב"ש בתשובותיו סי' א'.

ועיין גם בפסקי זהלכות בזה ברמב"ם ה' אישות פרק יג, ה' יט"ז, והן בה' עכדים פרק ח' ה' ה"א לענין עבד שברח לארץ ישראל, ובאופן מיוחד מה שהרמב"ם מדגיש לכתוב בה"ט שם, שדין זה גוהג בכל זמן אמילו בזמן הזה שארץ ביד עכו"ם, וכן עיין מ"ש בקשר לכן בשו"ע אה"ע סי' עה, ויור' סי' רס"ז, סעיפים פב"פה, ובסי' רכ"ח סעי' לו, לענין גדרי ארץ ישראל, וש"ך ופ"ת שם, ובפאת השלחן ה' א"י.

ובספרי התשובות המדברים בזה יש לציין במיוחד לשו"ת תשב"ץ, ח"ג סי' רפח; תרומת הדשן ח"ב, סי' פח; שלטי הגבורים פ"ג דשבועות; רשב"ש, סימנים א"ב; מבי"ט, ח"א, סי' קלג, וח"ב, סי' רטז; מהרי"ט, ח"ב, חיו"ד, סי' כח; מהרשד"ם, חאה"ע, סי' רטז; מעיל צדקה, סי' כו; גודע ביהודה, מהדו"ת חיו"ד סי' רה"רו; בני יהודה, סי' קכד, ועוד, ויש גם להאריך בבידור הלכה אם העלייה כשלעצמה מצווה, או שמשמשת רק הכשר מצווה, עיין בזה בשו"ת ריב"ש סי' קא וסי' שפז, ובשות תשב"ץ, ח"א סי' כא, וח"ג, סי' רפח, ורשב"ש, סי' ב, ושו"ת בני יהודה סי' קכד ובמג"א בא"ת סי' רמח סי"ק טו, והדברים ארוכים ואכמ"ל.

